

Vytautas Kavolis: asmuo ir idėjos

Sudarytojai

RITA KAVOLIENĖ

DARIUS KUOLYS

baltos lankos

316:929(=882:73) + 008:929(=882:73)

Knygos leidimą parėmė Atviros Lietuvos fondas

Leidinio redakcinė kolegija:

Viktorija Daujotytė, Rita Kavolienė,

Darius Kuolys, Arūnas Sverdiolas,

Arvydas Šliogeris, Irena Veisaitė,

Saulius Žukas

D421709

Redaktorė Danutė Kalinauskaitė

Dailininkas Eugenijus Karpavičius

Vertėja Rasa Kalinauskaitė

Bibliografijos redaktorius Virginijus Gasiliūnas

Sudarymas © Rita Kavolienė, Darius Kuolys, 2000

„Vytauto Kavolio kultūros filosofija“ © Arūnas Sverdiolas, 2000

„Skaitant Kavolį: kultūriniai tekstai, patirties įvaizdžiai, reikšmių archeologija“ © Artūras Tereškinas, 2000

„Vytautas Kavolis tarp minties ir poezijos“ © Rimvydas Šilbajoris, 2000

„Sąminingumo istorijos“ © Saulius Žukas, 2000

„Vytauto Kavolio kultūros sociologijos metmenys“ © Algimantas Valantiejus, 2000

„Žmogus ir civilizacija“ © Algis Mickūnas, 2000

„Kavolis istorikams“ © Egidijus Aleksandravičius, 2000

„Vytautas Kavolis – visuomenės ir kultūros kritikas“ © Leonidas Donskis, 2000

„Laisvojo šaulio taku“ © Arvydas Šliogeris, 2000

„Vytautas Kavolis laiškuose – viena patirtis“ © Liūtas Mockūnas, 2000

Atsiminimai © Valdas Adamkus, Raimundas Mieželis, Julius Šmulkštys,

Aleksandras Štomas, Vytautas Vepštas, Zbigniew Brzezinski,

Algimantas Gureckas, Lakštuonė ir Gintautas Vėžiai, Alfonsas Nyka-Nillūnas,

Kostas Ostrauskas, Mykolas Druga, Alina Staknienė, Violeta Kelertienė,

Kazys ir Mara Almenai, Algimantas Valantiejus, Viktorija Daujotytė,

Ralph Slotten, Robert D. Sider, Susan Rose, George Allan, Julie Ferrari McKain,

Carroll J. Bourg, Wayne M. Bledsoe, Matthew Melko, Edmund Leites,

Corinne Lathorp Gilb, Cyril Dwiggins, 2000

Laiškų komentarai © Kostas Ostrauskas, Icchokas Meras, Bronys Savukynas, 2000

Rinko ir maketavo BALTOS LANKOS

Printed in Lithuania

ISBN 9955-00-017-1

tūrą ir nekultūrą, kurį reikėtų gauti iki spalio 15. Galima turbūt būtų spausdinti jį kartu ir *Metmenyse*, ir *Žuko* žurnale. Apie jį paskutiniu metu gavau tik trumpą *Žuko* užklausimą. Prašo sugestijų, siūlytinių vertimų ir t.t. (Man vertimai, be tekstų kritikos, iš viso abejotinas šiandieninėje situacijoje dalykas: per daug mechaniskas santykis su „paveldu“ ir „vakarietiškais modeliais“). Jei kvieštų, turbūt sutikčiau į jų redakciją įeiti. Įmanomas jo vardas būtų ir *Kritika*.

„Žodį lietuviams“ galiu pasirašyti. Tik kelios sugestijos: (1) nereikalinga minėti „moters“ ekonomistės, tai ir taip aišku, o specialus pažymėjimas tuoj kelia įtarimą, kad tai laikoma nenormaliu dalyku; (2) biurokratijos „panaikinimas“ neįmanomas, čia reiktų kuklesnio žodžio; (3) „tūkstančių aukų“ sovietiniame kontekste sukelia paaukojamų žmonių gyvybių įspūdį; (4) „sudrausminti“ ketvirtoji eilutėje iš galo primena Smetonos mėgstamą posakį: „juos reikia sudrausminti“. Geriau: „susidrausminti“, juo labiau kad apie tai toliau ir rašoma; (5) nenorėčiau frazės: „istorijos tribunolu grasindami“ – man tai atrodo egzaltuota; argi turime teisę istorijos vardu kalbėti – po to, kai įvairūs nesimpatiški sąjūdžiai yra tai darę?

Apie liberalų tradicijų tęsimą ir perdavimą Lietuvon irgi rūpinuosi. Buvo užuominų iš Lietuvos apie *Lietuviškojo liberalizmo* perspausdinimą. Jo laida, atrodo, pasibaigusi. Manau, kad jeigu būtų perspausdinama, reiktų viską palikti, kaip yra, išskyrus korektūros klaidas. Nors norėtusi kokio priedašo.

Geriausių,

[Vytautas Kavolis]

Žodis lietuviams

Nebūdami nei poetai, nei politikai, o tik mokslo žmonės, mes kreipiamės į visus geros valios tautiečius šiuo džiaugsmo ir rūpesčio metu.

Mes didžiavomės stebėdami, kaip naujoji Lietuvos vyriausybė, atstovaujama pavyzdingos, vakarietiškam stiliui atitinkančios trijų: intelektualo – prezidento, moters ekonomistės – ministrės pirmininkės ir išsilaisvinusios komunistų partijos lyderio, per kelis mėnesius įrašė Lietuvos vardą į pasaulio istorijos lapus. Tačiau „dainuojančios revoliucijos“ sparčiu žingsniu žygiuojančiai tautai nebuvo tuo pat metu aiškiai pasakyta, kad jos siekta ir paskelbta nepriklausomybė žadėjo

ilgam laikui tik *prakaito ir ašarų* laikus. Visiškas pramonės pertvarkymas: jos racionalizavimas, biurokratijos panaikinimas, naujos technologinės revoliucijos pravedimas – gali būti atliktas tiktai dešimčių ir šimtų tūkstančių bedarbių sąskaita. Žemės ūkio, vis labiau verčiamo senelių prieglauda, produktyvi rekonstrukcija, krašto pavertimas žydinčiais sodais ir žaliuojančiais laukais reikalau kitų tūkstančių aukų. Tokių užduočių akivaizdoje lietuvių tauta neturi teisės žiūrėti į praeitį ir užsiiminėti naujų paminklų statyba, negali galvoti apie prisišliejimą prie Rusijos, kur ją lauktų tik dar didesnis neišbrendamas skurdas, – turi kurti *savą ateitį*.

Mums ypač skaudu žiūrėti, kaip sunkiai šiuo metu pergyvenamas šis pereinamasis laikotarpis, paverčiant jį demokratijos karikatūra, tuo tarpu kai kiekvienam sveiko proto žmogui aišku, kad *be lito ir be paso* nėra jokios laisvės nei nepriklausomybės. Kova dėl valdžios, kai nėra realios valdžios, yra absurdas.

Mes, užsienio lietuviai – politiniai pabėgėliai, o ne išeiviai, ne mažiau už jus siekiame laisvės savo tautai, tačiau mes, be to, dar turime ilgametį demokratinio gyvenimo patyrimą, ir tai duoda mums moralinę teisę kreiptis į jus šiuo skaudžiu reikalu.

Aukščiausioji Taryba – lietuviškasis parlamentas buvo išrinktas vesti tautą į nepriklausomybę, jis tą užduotį turi vykdyti iki galo. Bet kokie atsteigimai, referendumai ar kiti panašūs pasiūlymai yra tik laisvai pasirinkto vieškelio iškraipymas ir išsigynimas. Demokratinis režimas gali būti pagrįstas tiktai atsakingumo ir valdžios pastovumo principais. Valdžios pasiskirstymas tarp legislatyvo ir egzekutyvo lengvai atliekamas vidaus statuto rėmuose. Vyriausybė nuverčiama tik susidarius naujai parlamento daugumai, pasiūlančiai naują ilgametę veiklos programą. Partijos yra reikalingos, jos atlieka savo demokratines funkcijas. Pliuralizmas Vakarų valstybėse pasireiškia dviejų, daugiausia trijų partijų veikla. Dabartinis žaidimas partijomis yra demokratijos karikatūra ir nusikaltimas tautai. Toks pat nesubrendimo reiškinys [...], žinoma, idealizuoti demokratijos – ji visados bus kova už valdžią, ją reikia sudrausminti.

Šitokios laisvai savo pačių priimtoms drausmės reikalaujami, istorijos tribunolu grasindami, ir kreipiamės į visus geros valios žmones. Laikai sunkūs, reikia ištesėti, galvoti ir kurti ateitį.

Algirdas Julius Greimas